

HAMAS (HAREKET-ÜL MUKAVEMET-UL İSLAMİYE- İSLAMİ DİRENİŞ HAREKETİ)

Timuçin KODAMAN* & Esmem SARAÇ*

Özet

25 Ocak 2006'da HAMAS'ın çoğunluk oyuyla Filistin'in meşru varisi olmasıyla yüzyıllar boyunca çatışmanın eksik olmadığı Filistin'de ve dolayısıyla Ortadoğu'da yeni bir dönem başlamıştır. Başta ABD olmak üzere bir çok ülkenin HAMAS'ı tanımaması ve Filistin'e yaptığı yardımı kesmesi Ortadoğu'daki çatışmanın temel kaynağı olan İsrail-Filistin sorununun da içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olmuştur.

Anahtar Kelimeler: HAMAS, Ortadoğu, İsrail, Müslüman Kardeşler.

HAMAS(HAREKET-ÜL MUKAVEMET-ÜL İSLAMİYE- ISLAMIC RESISTANCE MOVEMENT)

Abstact

A new era has been opened in Palestine where ceaseless clashes had been for centuries and therefore in Middle East by HAMAS's becoming heir of Palestine on January 25th 2006 with the majority vote. It's extremely difficult to solve the Palestine-Israel conflicts which is the main source of collisions in the Middle East without the recognition of HAMAS and aids to Palestine by many countries especially the USA.

Key Words: HAMAS, Middle East, Israel, Muslim Brothers.

*Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü

* Süleyman Demirel Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi

Giriş

Dünya tarihinin kökenini oluşturan üç büyük semavi dinin bağrından çıktığı ve gizemli çekiciliğinin ötesinde sahip olduğu stratejik önemi ile zengin yer altı kaynakları sayesinde hemen her devirde dünyaya yön veren güçlerin dikkatini çeken Ortadoğu, asırlara rağmen gündemin ön sıralarındaki yerini korumayı başarmaktadır.¹

Her dönemde farklı nedenlerle büyük güçlerin ilgisini çeken bu topraklarda bir çok medeniyet kurulmuş ve büyük balık küçük balığı yutar kuralı gereği, Ortadoğu'da yaşamının bedelini ödeyemedikleri anda ortadan kaybolmuşlardır. Çünkü Ortadoğu'da sınırlar son derece kötü örülmüş bir duvarı andırmaktadır. Bu kötü örülmüş duvardan herhangi bir taşı oynatmanın duvarı yıkmak anlamına geleceğini bilen ve yıkılan bu duvarın altında kalmak istemeyen uluslararası aktörler değişik taşları eş-zamanlı bir şekilde oynatarak duvarı yıkmadan yeni bir şekil vermeye çalışmaktadırlar.²

1948'de yine değişim gerektiğine karar veren söz konusu bu güçler, bir gerçeği göz ardı etmişlerdir: Taşlar oynatılabilir ancak kaya yerine kerpiç koyulursa o bina ayakta durur ama tamir edilemez yaralar alır. İşte 1917 yılında yayınlanan Balfour Deklarasyonu³ ile başlayan ve 80 ülkeden 5 milyona yakın Yahudi'nin Filistin'e göçü ile devam eden bu süreç Ortadoğu'nun günümüzdeki sorunlarının da başlangıcını teşkil etmektedir.

1948 Arap-İsrail Savaşı'nı 1956, 1967 ve 1973 savaşları izlemiş ve 1973'teki savaş hariç İsrail, yarım düzine Arap ülkesine karşı galip gelmiş ve her galibiyette bu ülkelere ait toprakları işgal etmiştir. Bu savaşları 1972 yılında Ebu Nidal örgütünün Münih olimpiyatlarında 11 İsrailli sporcuyla öldürmesi⁴ gibi dünyanın tepkisini çeken ve Filistinliler'i suçlu durumuna sokan eylemler izlemiştir. Tepkiler üzerine 1973'ten itibaren silahlı mücadeleyi bırakan FKÖ bu yeni vizyonunu Arafat'ın şu tarihi sözleriyle özetlemiştir: "Bugün bir elimde zeytin dalı, bir elimde kurtuluş savaşı veren birinin silahı var. Zeytin dalını düşürmeyin."⁵

Bu tarihten sonra FKÖ elinde zeytin dalı, silahla kazanamadığı mücadeleyi 1978'de imzaladığı Camp David⁶, 1993'te imzalanan ve Filistin Halkı'nın büyük tepkisini çeken ve günümüzde halkın çoğunluğunun oylarının HAMAS'a gitmesine neden olan⁷ Oslo Antlaşmasını imzalayarak devam

¹ Ömer Turan, *Tarihin Başladığı Nokta Ortadoğu*, İstanbul: Step Yayınları, 2002, s.11

² Ahmet Davutoğlu, *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslar arası Konumu*, Birinci Basım, İstanbul: Küre Yayınları, 2001, s. 323.

³ Oral Sander, *Siyasi Tarih: 1918-1994*, 10. Baskı, Ankara: İmge Yayınları, 2002, s. 75.

⁴ <http://www.bbc.co.uk/turkish/ortadoğu/1974.shtml>, (17.05.2006)

⁵ <http://www.bbc.co.uk/turkish/ortadoğu/1974.shtml> (05.05.2006)

⁶ <http://www.bgst.org/keab/keab140705bol3.php> (05.05.2006)

⁷ <http://www.zmag.org/Turkey/ah310106.htm> (06.05.2006)

ettirmiştir. Bu itibarla HAMAS'ı belirli bir ülkenin desteğiyle değil; İsrail'le barış antlaşması imzalayan El Fetih örgütüne ya da başka bir deyişle Arafat'a tepki olarak kurulduğunu⁸ söylemek doğru olacaktır.

Filistin'de devam eden bu süreç 25 Ocak 2006'da Filistin yasama organı seçimlerinden HAMAS'ın zaferle çıkmasının ardından⁹ bambaşka bir dönemece girmiştir. Artık 1973'ten itibaren FKÖ'yü ve özerk bir Filistin'i tanıyan bir çok ülke, HAMAS yönetimini yasa dışı ilan etmiştir. Dünyada tanımlanmış bir terör tanımının olmaması ve her ülkenin kendi iç dinamiklerine göre kendi 'ötekini' yarattığı bu dönemde, meşru bir seçimle ve çoğunluk oyuyla iktidara gelmiş HAMAS'ın durumunu tehlikeye sokmaktadır.

Bu çalışma Filistin sorununu HAMAS çerçevesinde ortaya koymaya çalışmıştır. Böylece bir kişiyi veya grubu teröre iten saikler ortaya koyularak konuya başka bir açıdan bakılmaya çalışılmaktadır.

1. Filistin'de İslami Direniş Hareketleri

Filistin'de ilk İslami siyasal hareketler 1920'lerin başında Mısır'da kurulmuş olan Genç Müslümanlar Birliği'nin yerel şubesi olarak ortaya çıkmıştır.¹⁰ Bu Birliğin Hayfa kolunun başında bulunan ve günümüzde HAMAS'ın askeri kanadını oluşturan İzzeddin el-Kasım Tugayları'na da ismini veren, Suriye doğumlu Şeyh İzzeddin el-Kasım o dönemde İngiltere'nin de yardımıyla sürekli Yahudi göçü alan Filistin'de silahlı mücadeleye başlamıştır. Özellikle işgal kuvvetlerine karşı bir çok eylem gerçekleştiren Şeyh'in başında bulunduğu bu grup, 1935 yılında el-Kasım'ın İngiliz kuvvetleriyle girdiği bir çatışmada ölmesi¹¹ sonucunda kuvvetini büyük ölçüde yitirmiştir. 1920'lerde öncelikle Suriye ve Lübnan'da Fransızlar'a karşı savaşan¹² ve daha sonra İngilizlerle mücadele ederken ölen Şeyh İzzeddin el-Kasım, bu tarihten sonra İslam topraklarında yabancı güçlere karşı savaşın modeli ve milli bir sembolü¹³ haline gelmiştir.

1928'de ise ileride HAMAS'ın oluşumunda önemli etkiye sahip olacak ve İslami hareketi siyasi güce dönüştüren ilk teşkilat¹⁴ olan İhvan-ı Müslimin¹⁵

⁸ Murat Ergin, *Hizbullah ve Hamas*, İstanbul: Sarmal Yayınları, 1999, s. 10.

⁹ <http://www.wsws.org/tr/2006/feb2006/pipe-f15.shtml> (20.03.2006).

¹⁰ Oytun Orhan, "Hedefteki Örgüt Hamas", *Levant Watch*, http://levantwatch.blogspot.com/2004_08_01_levantwatch_archive.html (27.04.2006).

¹¹ Shaul Mishal ve Avraham Sela, "The Palestinian Hamas: Vision, Violence and Coexistence", <http://www.ciaonet.org/book/mishal/ch01.html>, (02.05.2006).

¹² Faik Bulut, *İslamcı Örgütler*, Geliştirilmiş 8. Baskı, Ankara: Doruk Yayınları, 1997, s. 261.

¹³ *Ibid.* s. 262.

¹⁴ Turan, *Tarihin Başladığı...*, s. 232.

¹⁵ İhvan sözlükte 'yakın dostlar, arkadaşlar anlamına gelmektedir ve Türkçe'ye 'Müslüman Kardeşler' olarak çevrilmiştir

(Müslüman Kardeşler) Mısır'da Hasan el Benna¹⁶ tarafından kurulmuştur.¹⁷ Bu örgüt 1950'lere doğru Mısır ve birçok Arap ülkesinde özellikle ABD ve bazı Batılı ülkelere karşı tepkinin en önemli adreslerinden biri, ilk dalga kıranı haline gelmiştir. Müslüman Kardeşler bütün Arap dünyasındaki direniş hareketlerini desteklediği gibi, Filistin'deki askeri ve siyasi yapılanmayı da desteklemiştir. Ancak kurucu kadronun da sık sık dile getirdiği gibi Müslüman Kardeşler sadece askeri değil; topyekün bir başkadırı stratejisi izlemiştir. HAMAS'ı düşünce bazında oldukça etkileyen örgütün bu özelliğini kuruculardan Reşid Rıza'nın şu sözleri çok güzel özetlemektedir: "*Müslüman Kardeşler Selefi bir çağrı, Sunni bir tarikat, sufi bir hakikat, siyasi bir kurul, sportif bir topluluk, bilimsel ve kültürel bir birlik, ekonomik bir ortaklık ve sosyal bir düşüncedir*"¹⁸ Reşid Rıza'nın bu sözlerinden de anlaşılacağı gibi, Müslüman Kardeşler kültürel faaliyetlerden bilimsel faaliyetlere kadar bütün araçları kullanarak amaç olan İslami düşüncüyü yaymaya çalışmışlardır. Günümüzde HAMAS'ın önemli kalelerinden biri olan Gazze'de, hastaneden çocuk yuvasına kadar bir çok kuruma sahip olması Müslüman Kardeşlerin bu durumuna ve düşüncesine paralellik göstermektedir.

Mısır'da özellikle İngiltere'nin emperyalist davranışlarına tepki olarak hızla büyüyen ve büyük üniversitelerde taraftar toplayan Müslüman Kardeşler Örgütü, 1945'te Filistin'de ilk bürosunu açmıştır.¹⁹ İsrail'in kuruluşu ve işgalin de etkisiyle örgüt Filistin'de kısa sürede yayılmış ve 1947 rakamlarına göre 38 büro ve 10.000'i aşkın üyeye ulaşmıştır.²⁰ Aynı dönemde örgütün kurucusu Hasan el Benna'nın kardeşi Abdurrahman'ın 1935'te Filistin ziyareti ve sonrasında Filistin meselesine özel bir önem verdiğini ilan etmesi²¹ Müslüman Kardeşlerin Filistin direnişine bakışını göstermesi açısından oldukça manidardır. Bu ziyareti takiben Hasan El Benna'nın da bizzat bölgeyi ziyaret etmesi Filistin'deki İslami hareketlenmeyi hızlandırmıştır. Beytül Mukaddes (Kudüs), Yafa, Nablus ve Tulkerem gibi şehirlerde ilk Müslüman Kardeşlerin, dolayısıyla bugünkü HAMAS'ın çekirdek örgütleri oluşturulmuştur.²²

1948-1967 yılları arasında Gazze Şeridi ve Batı Şeria, Mısır ve Ürdün yönetiminde kalmıştır.²³ Ürdün hâkimiyetinde nispeten rahat bir dönem geçiren İslami hareketler, Mısır idaresinde çok sıkı denetim altına alınmıştır. Özellikle

¹⁶ Hasan el Benna hakkında daha fazla bilgi için bkz: Turan, *Tarihin Başladığı...*, s.230 ve <http://www.vahdet.com.tr/filistin/dosya2/0354.html>, (27.05.2006).

¹⁷ <http://www.yesil.org/teror/uluslararasıihvan.htm>, (28.04.2006).

¹⁸ Turan, *Tarihin Başladığı...*, s. 231.

¹⁹ Oytun Orhan, "Hedefteki Örgüt HAMAS", *Stratejik Analiz*, Cilt: 5, Sayı:52, Ağustos 2004, s. 56.

²⁰ Shaul Mishal ve Avraham Sela, *The Palestinian Hamas: Vision, Violence and Coexistence*, New York: Columbia University Press, 2000, s.16; <http://www.ciaonet.org/book/mishal/ch01.html> (02.05.2006)

²¹ Bulut, *İslamcı Örgütler*, s. 265.

²² *Ibid.*, 265.

²³ <http://www.ciaonet.org/book/mishal/ch01.html> (02.05.2006)

Mısır yönetiminden memnun olmayan Cemal Abdünnasır önderliğindeki bir grup genç subayın 1952’de ‘Hür Subaylar’ darbesiyle²⁴ Kral Faruk’u devirmesinin orduda hız kazanan Arap Milliyetçiliği ve sosyalizm düşüncesi bu örgütlerin yeraltına inmesine neden olmuştur. Gençliğinde Müslüman Kardeşlerin üyesi olan ve gizli toplantılar dâhil birçok etkinliğine katılan Nasır’ın bu sert tutumu nedeniyle İslami düşünceye mensup bir çok kişi tutuklanmış ve idam edilmiştir.

Nasır’ın iktidarı ele geçirmek için geçirdiği bu siyasi süreç ve bunun Filistin sorununa dolaylı yansımaları İslam Ansiklopedisinde şöyle açıklanmaktadır: “Önündeki engelleri birer birer kaldırmaya başlayan Nasır nihayet sıranın Müslüman Kardeşlere geldiğine karar verdi. Nasır’ın İhvan-ı Müslim’le olan münasebeti 1945 yılında başlamıştı. Kısa zamanda teşkilatın en faal üyesi haline gelen Nasır gizli toplantılara da katılıyordu. Bir süre sonra başkanla arası açıldığından 1948’den itibaren teşkilattan yavaş yavaş uzaklaştıysa da 1951 yılında ilişkilerini yeniden geliştirdi. Nasır ihtilal için Müslüman Kardeşlerden destek isteyince ordu hareketiyle İslami esaslara dayalı bir rejimin kurulmasını isteyen İhvan-ı Müslim başkanı Hasan el Hudeybi teşkilatın tüm birimlerine bir genelge yayınlayarak hareketin desteklenmesini sağladı. Ayrıca ihtilalden sonra teşkilata mensup Abdülhakim Amir, Abdüllatif el-Bağdadi ile Kemalettin Hüseyin gibi kişiler ihtilal konseyi üyeliğine getirildiler.”²⁵ Sonuç olarak Nasır’ı 1970’lere kadar Arap dünyasının önderi ve hatta 1955 Bağlantısızlar hareketi ile uluslararası kamuoyunda sözü dinlenir bir devlet adamı haline getiren 1952 ihtilali, Arap dünyasındaki İslami hareketler için tam bir hüsrana dönüşmüştür ve Nasır’ın öldüğü 1970 yılının sonuna kadar bu örgütler ne Mısır’da ne de diğer Arap ülkelerinde bellerini doğrultmamışlardır. Müslüman Kardeşlerden ve diğer İslami örgütlerden istediği desteği alamayan Filistin hareketi de uzun bir fetret dönemine girmiştir.

1967’deki Arap-İsrail savaşını İsrail’in kazanmasıyla Gazze ve Batı Şeria İsrail tarafından işgal edilmiştir. Filistin’deki direnişin kalesi durumda olan bu bölgelerin İsrail denetimine girmesi söz konusu örgütlerin giderek şehirlerden kırsal kesimlere doğru yönelmesine neden olmuştur. Özellikle Gazze’deki mülteci kampları Filistinli örgütler için bir arka bahçe konumuna gelmiştir. Bu dönemden itibaren Gazze’de Müslüman Kardeşler’in Şeyh Ahmet Yasin liderliğinde kurumsal ve sosyal altyapısının inşası süreci başlamıştır.²⁶ Gazze’de 1973’te kurulan ve 1978’de yasallaşan İslami Merkez (al-Mujamma` al-islami) sosyal, kültürel, eğitim ve dini alanlardaki çalışmalarıyla bölge halkının gelişimine yardımcı olmaya çalışmıştır.²⁷ Yine 1981’de aynı bölgede çalışmalarına başlayan Genç Müslüman Kadınlar Birliği

²⁴ Turan, *Tarihin Başladığı...*, s. 283.

²⁵ *Ibid.*, s. 285.

²⁶ Orhan, “Hedefteki Örgüt HAMAS”, s. 57.

²⁷ <http://www.ciaonet.org/book/mishal/ch01.html> (29.04.2006)

de (Jam`iyyat al-shabbat al-muslimat)²⁸ aynı amaç gözeterek faaliyetlerini sürdürmüştür.

Bu dernek ve kuruluşların görünürdeki hedefleri düşünüldüğünde 1950-1980 yılları arasında genel olarak siyasi yönü daha geri planda kalan bir yapılanmanın Filistin topraklarında var olduğu göze çarpmaktadır. Bu duruma Nasır'la güçlenen Arap milliyetçiliğinin ve sosyalizmin tesirinin yanında İsrail işgaliyle artan baskı da etkili olmuştur. 1980'lere kadar Filistin'deki İslami hareketler, Müslüman Kardeşler gibi diğer Arap ülkelerinden aldıkları askeri ve psikolojik yardımlarla, kurumsal alt yapıdan yoksun ayakta kalmaya çalışmışlardır. Günümüzde HAMAS'ın kökenini teşkil eden İslami Merkez ise daha sistemli çalışarak bu eksikliği az da olsa yok etmeye çalışmıştır. Özellikle Gazze'deki faaliyetleri bugün dahi HAMAS'ın bölge halkından büyük destek almasını sağlamaktadır. Tabi Gazze'nin Filistin direnişinin en önemli üssü haline gelmesini İslami Merkez'in varlığıyla sınırlandırmak doğru bir yaklaşım olmayacaktır. Gerek İslami siyasal hareketlenmenin ilk başladığı 1920'li yıllara gerekse günümüze baktığımızda Gazze'nin örgütlerin merkezi haline gelmesinin en büyük nedeni bölgenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılardır. Gazze'ye göre daha iyi ekonomik şartları olan Batı Şeria'da radikal örgütlerin çok fazla destek bulamamasının en büyük nedeni de budur. Örneğin 1948'de Gazze'de İslamcılarının nüfusa oranı yüzde on iken Batı Şeria'da bu oran yüzde ikiye tekabül etmiştir.²⁹ Bu durum Gazze'de mülteci kamplarında yaşayan ve hiçbir mali gücü olmayan insanların radikal eylemlere yönelmesine neden olmaktadır.

2. HAMAS'ın Oluşum Süreci, İntifada ve İntifada Sonrası

Arka planı yıllar öncesine dayanmasına rağmen HAMAS'ın gerçek anlamda İntifada ile kurulduğunu söylemek yerinde olacaktır. Çünkü HAMAS İntifada ile kök salmış ve İntifada ile büyümüş bir örgüttür.³⁰ Arapça Hareket-ül Mukavemet-ül İslamiye yani İslami Direniş Hareketi anlamına gelen HAMAS,³¹ Arafat'ın izlediği politikalardan memnun olmayan El Fetih örgütünden kopanlarla, işgale karşı gereken tepkiyi gösteremeyen Müslüman Kardeşlerin eski üyeleri tarafından 1986'da kurulan Seraya El Cihad El İslami'nin (İslami Cihad Alayları)³² devamı niteliğindedir. Söz konusu olan bu yeni örgüt, 1982'den beri eylemlilik derecesinin sıfır olduğu bir dönemde, Filistin Fedai hareketine kinaye olarak 1986'da Kudüs'teki hassas bir bölgede

²⁸ <http://www.ciaonet.org/book/mishal/ch01.html>. (29.04.2006)

²⁹ Orhan, "Hedefteki Örgüt HAMAS", s. 58.

³⁰ Ergin, *Hizbullah ve Hamas*, s. 79

³¹ <http://tr.wikipedia.org/wiki/HAMAS>, (03.03.2006).

³² Bulut, *İslamcı Örgütler*, s. 283.

1986'da çok sayıda İsrail askerinin ölümüne yol açan bir eylem yaparak sesini duyurmuş³³ ve bu sayede Filistinli bir çok gencin ilgisini çekmiştir.

El Cihad eylemlerini sürdürürken, 8 Aralık 1987'de bütün Ortadoğu'nun geleceğini etkileyecek bir kaza gerçekleşmiş ve çok bilindik adıyla 'I. İntifada' başlamış ve yıllardır oluşum sürecine girmiş HAMAS da gerçek anlamda bu hareketle kurulmuştur. Tarihsel kökenleri itibariyle günümüze HAMAS'ın oluşum süreci aşağıdaki gibi açıklanabilir.

2.1. HAMAS'ın Oluşum Süreci

1950-70 yılları arasında Arap Dünyası'nda oldukça yaygın olan Nasirizm ve beraberinde gelen Arap milliyetçiliğinin de etkisiyle oldukça etkisiz bir dönem yaşayan İslami direniş hareketleri, 1967 işgalinin verdiği tepkiyle 1980'lerin başında canlanma dönemine girmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi 1973'te kurulan İslam Merkezi bu canlanma döneminin başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle HAMAS'ın kökenini Müslüman Kardeşler'e daha özeldi ise İslam Merkezi'ne dayandırmak³⁴ yanlış bir yaklaşım olmayacaktır. HAMAS'ın kurucusu Şeyh Ahmet Yasin, 1936'da Suriye'nin El Çura³⁵ bölgesinde dünyaya gelmiştir. İsrail'in kurulduğunun ilan edildiği 1948'de o da binlerce Filistinli gibi mülteci durumuna düşmüş³⁶ ve ailesiyle birlikte Gazze'ye göç etmek zorunda kalmıştır.³⁷ İslam Merkezi'nin kuruluşunda ismi sık sık telaffuz edilmeye başlanan Şeyh, 1987 İntifada hareketi ile Filistin direnişinin en önemli önderi haline gelmiştir. 1952'de yüzerken felç olan, 1989'da İsrail güvenlik güçleri tarafından yakalanarak işkenceye maruz kalan ve 22 Mart 2006'da sabah namazı çıkışında İsrail askerleri tarafından öldürülen Şeyh Ahmet Yasin,³⁸ 70 yıllık hayatında Filistin direnişinin vazgeçilmez temsilcisi olmuştur.

Yasin, Müslüman Kardeşler'e, örgütün Mısır Devlet Başkanı Cemal Abdunasır tarafından yasaklandığı 1950'lerin ortalarında katılmış ve 1957'den sonra Gazze'de öğretmen olarak faaliyet göstermeye başlamıştır.³⁹ Daha sonra Kahire'ye geçmiş ve 1966 yılında örgüt üyesi olduğu için Mısırlı yetkililerce tutuklanıp bir ay hapisanede tutulmuştur.⁴⁰ 1967 yılında cezaevinden çıkışını takiben Müslüman Kardeşler'i yeniden örgütleme çalışmalarına başlamıştır. Bu dönemde Müslüman Kardeşler Örgütü üzerinde uygulanan yasağın Gazze politikası üzerinde de derin etkisi olmuş; okul, cami, gençlik kampları

³³ *Ibid.*, s. 283

³⁴ <http://www.ciaonet.org/book/mishal/ch01.html> (05.05.2006)

³⁵ Ergin, *Hizbullah ve Hamas*, s. 84.

³⁶ *Ibid.*, s. 84.

³⁷ <http://www.vahdet.com.tr/filistin/dosya2/0354.html>, (20.05.2006).

³⁸ <http://home.arcor.de/filistin/filistinkronoloji.html>, (19.05.2006)

³⁹ <http://www.mideastweb.org/hamas.htm>, (02.05.2006).

⁴⁰ <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/mideast/hamas.htm>, (02.04.2005)

hizmetlerine yönelik Filistinliler'in haklarından mahrum kalmalarının asıl nedenlerine yönelmeyen apolitik yaklaşımları, dönemin umutsuz ruh haline karşılık vermekte yetersiz kaldığından, özellikle genç kuşak arasında desteği azalmıştır.⁴¹ Gençlerin çoğunun Müslüman Kardeşler'i umursamayıp Yaser Arafat'ın El-Fetih örgütüne ve bu örgütün de üyesi olduğu Filistin Kurtuluş Örgütü'ne yönelmesiyle bu dönemde seküler milliyetçi hareketler İslami hareketlere nazaran daha çok güç kazanmıştır.

1970'lerde laik ve sosyalist yapısıyla Filistin'de oldukça taraftar toplayan FKÖ'yü dengelemek amacıyla İsrail İslam Merkezi'nin kurulmasına izin vermiş ve İslami hareketleri desteklemiştir. O dönemde Gazze'de görev yapan Yitzhak Segev FKÖ ve komünistlere karşı yeni İslami akımı nasıl desteklediklerini ve maddi kaynak sağladıklarını açıkça belirtmiştir.⁴² Dolayısıyla bugün Filistin topraklarında belirleyici konumda bulunan ve milliyetçilere oranla İsrail açısından daha ciddi tehdit oluşturan HAMAS, 1970'lerde bizzat İsrail tarafından desteklenmiştir. Hatta örgütün kurulduğu yıllarda bizzat FKÖ'nün üst düzey yöneticileri HAMAS'ı, İsrail gizli servisinin kurduğu bir örgüt olarak tanımlamış ve düşmana hizmet etmekle suçlamışlardır.

1973 yılında İsrail, Şeyh Ahmet Yasin'e üye olacakların verdiği dini vergilerle ayakta duracak İslami Merkezi açma iznini vermiş ve böylece Şeyh, İslami Merkez için para toplama ve okul, cami, hastane gibi sosyal ve dini kurumlar açma yetkisini yasal olarak bizzat İsrail'den almıştır. Bu durum ABD'nin zamanında Saddam, Talabani rejimlerini destekleyip en büyük düşmanlarını beslemesine benzemektedir. Şubat 2006 seçimleriyle iktidara gelen HAMAS da geçmişte İsrail'in desteğini almış ve günümüzde İsrail'in en büyük hasmı olmuştur. Uluslararası konjonktür değiştiğinde daha çok dostluklar kurulacak ve nice düşmana dönüşecektir.

Nisan 1984'e gelindiğinde ise, İsrail ateşli silahlar bulundurmamak ve İsrail devletini yıkararak yerine İslami bir devlet kurmak için çalıştığı gerekçesiyle Şeyh Yasin'i tutuklamış ve 13 yıl hapse mahkum etmiş, 1985'de ise İsrail yönetimi ile Filistin Özgürlük Halk Cephesi arasında yapılan tutuklu mübadelesi ile serbest bırakılmıştır.⁴³ 1985'te İslami Merkez çalışmalarına devam ederken radikal kesimler merkezin dini faaliyetlerden vazgeçip silahlı mücadeleye başlamasını istemiş ve Merkez bu tarihten sonra bu yönde çalışmalara başlamıştır.⁴⁴

⁴¹ John L. Esposito, *Kutsal Olmayan Savaş / İslamcı Terör*, İstanbul: Oğlak Yayıncılık L, 2003, s. 121.

⁴² Serkan Taflıoğlu, *İran ve Silahlı İslami Hareketler ve Barış Süreci*, Ankara: ASAM Yayınları, 2000, s. 245.

⁴³ <http://www.vahdet.com.tr/filistin/dosya6/1525.html>, (29.03.52006).

⁴⁴ Taflıoğlu, *İran ve Silahlı İslami...*, s. 246.

Filistin’de tüm bu olaylar devam ederken 1981’de Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat’ın bir suikast sonucu öldürülmesinin ardından Mısır’dan ayrılıp Gazze’ye gelen Mısır İslami Cihat üyesi Fethi Şikaki öncülüğünde El-Fetih’ten ayrılan ve Müslüman Kardeşlere muhalif bir grup tarafından Hasan El-Benna, Seyyid Kutup ve İzzettin El-Kasım’ın fikirleri ile eylemlerinin ve İslam cumhuriyeti ile sonuçlanmış İran İslam devriminin örnek alındığı, bunların yanında Filistin milliyetçiliğinin de gözetildiği, ‘Filistin’in Kurtuluşu İçin İslami Cephe’ adı altında Filistin İslami Cihat Örgütü kurulmuştur.⁴⁵ Filistin İslami Cihadı, Filistin’in bir bütün olduğu, hiçbir parçasından taviz verilemeyeceği ve İsrail’in varlığının kabul edilemeyeceği tezini savunmuştur. İslami Cihat, FKÖ’nün tekrar İslami çizgiye gelmesine gayret etmiş ve bu nedenle FKÖ ve Artafat’a karşı doğrudan tepki göstermemiştir. Günümüzde bu grubun HAMAS’la ideolojik bir farklılığı olmamakla birlikte, öncelik verilecek konularda iki örgüt arasında anlaşmazlık vardır. İslami Cihat, I. İntifada’ya katılmasına rağmen intifada devam ederken lider kadrosu Lübnan’a gitmiş ve hem İran’la hem de Hizbullah’la ilişkiye girmiştir.⁴⁶ İslami Cihat’ın bu davranışıyla da somut olarak ortaya konulan, Filistin’deki bazı direniş hareketleri motor gücünü gerek askeri ve mali gerekse fikri olarak Ortadoğu’daki Hizbullah gibi bazı radikal gruplardan alırken HAMAS, özellikle de Yasin’in liderliğinde olduğu dönemde iç ve dış siyasi kararlarını alırken her hangi bir ülkeye bağlanmayı şiddetle reddetmiştir. Yasin İran’dan gelen askeri ve mali yardımları istekle kabul ederken, bu ilişkiyi sınırlı tutmaya çalışmış (özellikle de İran’la) ve ulusal kurtuluş mücadelesini belirgin bir şekilde El Kaide’nin uluslararası Cihat hareketinden ve İran destekli Hizbullah’ın etkisinden uzak tutmaya çalışmıştır.⁴⁷

Filistin mücadelesi, İsrail müdahalesi ile siyasi rekabet düzeyinde devam ederken, Müslüman Kardeşlerin işgal karşısında gereken hassasiyeti göstermediğini belirten bazı örgüt üyeleri, 1980’lerin başında örgütten bağımsız yapılanma sürecinde girmişlerdir. Bu dönemde ortaya çıkan örgüt ve cemaatler şunlardır:

- Mevlana Muhammed İlyas önderliğindeki İslami Tebliğ ve Davet Cemaati,
- Geleneksel nitelikteki Müslüman Eller hareketi,
- Radikal eylemleriyle ve katı dogmatik İslami görüşleriyle ünlenen Tekfir ve Hicret örgütü.
- El Cihad El İslami (İslami Cihad).

⁴⁵ <http://www.ilkadimdergisi.com/165/kapak-fehmireyhan.htm>, (05.05.2006)

⁴⁶ <http://www.cfrterrorism.org/groups/hamas2.html>, (30.03.2006)

⁴⁷ David Eshel, “The Islamisation of Gaza: An Explosive Tinderbox”, *Military Tecnology*, Volume 28, Issue 6, January 2004, s. 13.

Bütün bu cemaat ve topluluklar 1987 İntifadası öncesi farklı düzeyde HAMAS'ın kuruluşuna etki ve katkıda bulunmuşlardır.

2.2. İntifada

İntifada Arapça'da "silkinmek, kalkmak, başkaldırmak"⁴⁸ anlamına gelirken genel ve çok bilindik anlamı ile "Filistin halkının İsrail'e karşı başkaldırısını"⁴⁹ ifade etmektedir. 7 Aralık 1987'de Filistinli işçileri taşıyan arabaya bir Yahudi'nin kamyonetiyle çarparak 4 Filistinlinin ölümüne, 9 Filistinlinin de yaralanmasına sebep olmasıyla başlamıştır.⁵⁰ Olayın 2 gün önce Gazze'de öldürülen bir Yahudinin intikamını almak için bilinçli bir İsrail girişimi olduğu söylentileri yayılmıştır.⁵¹ Ölü ve yaralıların kaldırıldığı Gazze Şifa Hastanesine Filistinlilerin toplanmasıyla başlayan İntifada hareketi kısa bir sürede bütün Filistin topraklarını sarmıştır.

Siyasi açıdan büyük bir açmazın içinde olan Arafat, FKÖ'nün inisiyatifi dışında gerçekleşen bu hadiseyi hemen sahiplenmiştir.⁵² Bu açılımı ile Arafat, Arap dünyasında kaybettiği gücüne yeniden kavuşurken, Filistin sorunu da uluslararası kamuoyunun ilgisini tekrar çekmeye başlamıştır. Görünürde Filistin halkının silahlı İsrail askerlerine karşı çoluk-çocuk başlattığı protesto hareketi⁵³ dünya tarihinde hiç görülmemiş ve Filistin barış sürecine ivme kazandıran bir olay olarak uluslararası literatüre geçmiştir.

2.3. İntifada Sonrası

İntifada bütün şiddetiyle devam ederken İsrail direnişin hızını kesmek için 18 Mayıs 1989'da aralarında Şeyh Yasin'in de bulunduğu 250 kadar HAMAS üyesini tutuklamış ve Yasin'i iki İsrail askerinin öldürülmesinden sorumlu tutarak 15 yıl hapse mahkûm etmiştir.⁵⁴ Ancak bu tutuklama İsrail'in istediğinin tam tersi sonuç vermiş ve İntifada daha da şiddetlenmiştir. Yasin'in hapiste bulunduğu sürece örgüt liderliğini Abdülaziz Rantisi üstlenmiştir. 30 Ekim 1997'de iki İsrail ajanı karşılığında serbest bırakılan Yasin⁵⁵ Gazze'ye dönerek HAMAS'ın liderliğini tekrar üstlenmiştir.⁵⁶

⁴⁸ <http://tr.wikipedia.org/wiki/HAMAS> (10.04.2006)

⁴⁹ www.tdk.gov.tr, (03.03.2006).

⁵⁰ <http://www.vahdet.com.tr/filistin>, (11.05.2006)

⁵¹ Bülent Aras, *Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye*, Birinci Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1997, s.52.

⁵² Turan, *Tarihin Başladığı...*, s. 196.

⁵³ Faruk Sönmezoğlu (Der.), *Uluslararası İlişkiler sözlüğü*, Genişletilmiş Üçüncü Basım, İstanbul: DER Yayınları, 2000, s. 375.

⁵⁴ Taflıoğlu, *İran ve Silahlı İslami...*, s. 246.

⁵⁵ http://www.ccenturk.com.tr/OZEL_DOSYALAR/haber_detay.asp?pid=317&haberid=367, (29.03.2006).

⁵⁶ <http://www.vahdet.com.tr/filistin/dosya6/1525.html>, (28.03.2006).

1991'deki Körfez savaşında FKÖ lideri Arafat'ın desteklediği Irak'ın yenilmesinin ardından Filistin'de hayat koşullarının iyice güçleşmesi nedeniyle hem FKÖ'yü sorunun çözümü için yetersiz gören Filistinliler'in hem de Irak'ı desteklemediği ve ihtiyatlı tavır sergilediği için Irak'ı düşman olarak gören körfez ülkelerinin desteğini alan HAMAS, kendini iyiden iyiye güçlendirmiştir.⁵⁷

25 Şubat 1994'te İbrahim Camii önünde 29 Filistin'in bir Yahudi tarafından öldürüldüğü Hebron katliamının ardından HAMAS, Filistin mücadelesinde yepyeni bir kavramla gündeme gelmiştir: *İntihar saldırısı*. 1991'de kurulan ve HAMAS'ın askeri kanadını teşkil eden İzzeddin El-Kasım Tugayları bu yönetime bu tarihten sonra sık sık başvurmaya başlamıştır.

1993'te ABD'nin baskısıyla FKÖ'nün imzaladığı Oslo Antlaşması ve bu süreçte yapılan gizli görüşmeler Filistinlilerin tepkisini daha fazla artırmıştır. Antlaşma sonrası kurulan Filistin Özerk Yönetimi'nin fazla inisiyatif gösterememesi ve İsrail'e bir çok anlamda bağımlı olması ve HAMAS'ın hem FKÖ'ye hem de İsrail'e karşı mücadelede bulunacağını açıklamaması, FKÖ'nün politikalarından memnun olmayan Filistin halkının HAMAS'a yönelmesine neden olmuştur. Bağımsız bir Filistin Devleti'nden söz etmeyen ve İsraili yerleşimcilere ilişkin hiçbir hüküm bulunmayan antlaşmayı bu haliyle kabul eden Arafat'ı Filistin halkına ihanet etmekle suçlayan FKÖ içindeki muhalifler, George Habbash'ın Filistin Halk Kurtuluş Cephesi ve Nayef Hawatmeh'in Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi'ne⁵⁸ göre en fazla tepkiyi gösteren, İntifada'ya devam kararı alan HAMAS olmuştur. Ayrıca bu dönemde FKÖ'nün seküler ve sosyalist bir görüntü sergilemesi ve HAMAS'ın İslam devletine yönelik açılımları da Filistinlilerin ilgisini çekmiştir. HAMAS'a göre Filistin'in özgürleştirilmesinin sağlanması için gerçek İslam'a dönülüp Filistin toplumu yeniden İslamlaştırılmalı ve soruna İslami düşünceden yola çıkılarak çözüm aranmalıdır.⁵⁹ Hatta HAMAS, Filistin'deki çatışmayı İsrail ve Filistin arasında değil; Müslüman ve Yahudiler arasındaki bir savaş olarak görmektedir. Daha geniş çapta ise, İsrail ile mücadeleyi İslam ve Batı uygarlığı arasındaki mücadele olarak algılamaktadır.⁶⁰

Arafat'ın Camp David ve Oslo'da İsrail'e büyük tavizler verdiğini düşünen HAMAS'a göre, İsrail'i tanımak, Arap dünyasını dolayısıyla İslam dünyasını parçalamak anlamına gelmektedir. İslami düşüncenin ağır bastığı örgüt zafere giden yolun İslam, doğru yolu takip etmek ve sabırdan geçtiğini

⁵⁷ Gilles Kepel, *Cihat: İslamcılığın Yükselişi ve Gerilemesi*, çev: Haldun Bayır, İkinci Baskı, İstanbul: Doğan Yayıncılık, 2001, s. 367.

⁵⁸ Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze ORTADOĞU: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, İstanbul: ALFA Yayınları, Ekim 2004, s. 689.

⁵⁹ Esposito, *Kutsal Olmayan Savaş:...*, s. 129.

⁶⁰ Orhan, "Hedefteki Örgüt HAMAS", s. 58.

düşünmektedir. 1995 seçimlerini FKÖ'nün kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirmesi sonucu HAMAS seçimleri boykot etmiş, 4 Kasım 1995'te ılımlı İsrail Başbakanı İzak Rabin'in aşırı milliyetçi bir Yahudi tarafından öldürülmesi ve nihayetinde HAMAS eylemleri için bomba hazırlayan Yahya Ayaş'ın İsrail tarafından öldürülmesi üzerine HAMAS'ın intikam yemini etmesi Ortadoğu'nun yeniden kaynamasına neden olmuştur.

Gerçekte FKÖ içindeki muhalifler de dâhil Filistin halkının büyük bir bölümünü memnun etmeyen Oslo Antlaşması ve 2000 yılında başlayan II. İntifadaya neden olan süreç İsrail'in özellikle radikal kesiminin de büyük tepkisine neden olmuştur. İsrail içindeki büyük bir grup ve onun liderleri, İsrail'in Oslo ile Filistin'i devlet olarak tanımasını (Filistin Özerk Yönetimi kastediliyor) ve 1967'de işgal edilen hemen hemen bütün topraklardan çekilme düşüncesini⁶¹ barış adına yapılmış ve İsrail için büyük tehlike ve tavizler içeren bir belge olarak görmüş⁶² ve karşı çıkmışlardır.

28 Eylül 2000 tarihi ise Ortadoğu açısından önemli bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. O dönemde İsrail'in en büyük muhalefet partisi lideri olan Likud Partisi Genel Başkanı ve Şatilla başta olmak üzere bir çok katliamın sorumlusu Ariel Şaron'un bin kadar radikal Yahudi ile Mescid-i Aksa'yı ziyaret etmesi II. İntifada'nın da başlamasına neden olmuştur. 2001'deki İsrail seçimlerinde Barak'a göre daha sert politika izleyen Şaron'un iktidara gelmesi bütün çözüm yollarını kapatmış ve İsrail'in radikal eylemleri karşısında HAMAS da daha sert politika izlemeye başlamıştır.

2004'te İsrail HAMAS ve diğer radikal örgütlere karşı daha sert mücadele etme kararı almış, buna uygun olarak 22 Mart 2004'te HAMAS'ın ruhani liderini roket saldırısı sonucu öldürmüştür. Bu olayı takiben 17 Nisan 2004'te Yasin yerine HAMAS'ın başına geçen Abdulaziz Rantisi yine İsrail askerlerince öldürülmüştür.⁶³ Yine 2004 yılında Başbakan Şaron'un Gazze'deki tüm Yahudi yerleşim yerlerinin ve Batı Şeria'daki dört yerleşim yerinin boşaltılmasını öngören açıklamaları bu operasyonları yerleşim yerlerinin boşaltılması sonucunda radikal Yahudilerden gelebilecek tepkileri en aza indirmek için yapıldığı anlaşılmıştır. Şaron'un bu olaydan sonra izlediği daha ılımlı politikalar düşünüldüğünde bu yaklaşımın doğru olma ihtimali görülmektedir.

⁶¹ Anlaşma'da yer alan İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilme şartı bugün dahil bütünüyle gerçekleştirilmemiştir. Ayrıca Filistin Özerk Yönetimi 2006 yılında HAMAS'ı iktidara getiren seçimlerde de görüldüğü gibi İsrail'in onayı olmadan bağımsız hareket edememektedir. İsrail BM dahil Filistin'e yapılan dış yardımlarının kesilmesini sağlamış ve Filistin'i kendi yörüngesine çekmeye çalışmıştır.

⁶² Barry, Rubin, "Israel's New Strategy", *Foreign Affairs*, Haziran/Ağustos 2006, Cilt 85, Sayı 4. s. 120.

⁶³ http://www.cnnturk.com.tr/OZEL/DOSYALAR/haber_detay.asp?pid=317&haberid=5920, (28.03.2006)

İsrail'in Gazze'den çekilirken Filistin Özerk Yönetimine verdiğini düşündüğü inisiyatifin hızla ve halkın desteğiyle HAMAS'a geçtiğini geç de olsa anlamıştır. Örgütün bölgedeki bu etkinliğini kırmak için sürekli askeri eylemler gerçekleştirmiş ve 25 Ocak 2006 seçimlerinde olduğu gibi HAMAS yönetimine doğrudan müdahale etmeye çalışmıştır. Ancak seçimlerden HAMAS'ın büyük bir zaferle çıkması ve 132 sandalyeli Filistin Meclisinde 76 sandalye kazanması Filistinlilerin yıllardır süren barış sürecinden artık pek umutlu olmadıklarını göstermiştir. Bu durum Arafat'ın partisi El Fetih'in 43 sandalye⁶⁴ ile kalmasıyla bir kez daha kanıtlanmıştır. Seçim sonuçlarına karşı ilk tepki ise ABD ve İsrail'den gelmiş; ABD Başkanı Bush, HAMAS'ın şiddeti reddetmemesi ve İsrail'in yıkılması hedefinden vazgeçmemesi durumunda Filistin Yönetimine sağladığı mali yardımı keseceğini açıklamıştır.⁶⁵ Bu devletlerin ardından başta AB ülkeleri olmak üzere birçok ülke bu yönde beyanlarda bulunmuşlardır. Filistin Yönetimini dış destekten mahrum bırakarak HAMAS'ın gücünü kırmaya çalışan İsrail bu şekilde Ortadoğu barış sürecini daha fazla tehlikeye sokmaktadır.

3. HAMAS'ın Örgüt Yapısı, Önderleri ve Tüzüğü

3.1. HAMAS'ın Örgüt Yapısı

Uzun bir geçmişe sahip olan HAMAS, Ortadoğu'daki diğer radikal gruplar gibi çok iyi örgütlenmiş bir yapıya sahiptir. Son dönemde Filistinli gençlerden büyük destek gören örgüt, özellikle de Gazze'deki mülteci kampından beslenmektedir.

HAMAS'ın örgüt yapısını şu şekilde açıklayabiliriz:

a. Siyasi Bölüm: Örgütün üst düzey siyasetini belirler. Politbüro olarak da bilinir. Yetkileri geniştir. Kritik kararlarda siyasi bölümün sorumlusu Şura toplantısına alan siyasi bölüm,⁶⁶ İntifada hareketini de büyük ölçüde yönlendirmiştir.

b. İstihbarat Bölümü: HAMAS'ın istihbarat merkezi olarak çalışır. Bu bölümün en önemli görevi İsrail'e bilgi sızdıran işbirlikçilerin tespitidir. MOSSAD ve Shaback'ın örgütlerin içine adam sızdırdığı bilindiği için El Fetih, HAMAS, Hizbullah, İslami Cihad ve bölgedeki diğer örgütler bu konunun üzerinde titizlikle durmaktadırlar.⁶⁷

⁶⁴http://www.setav.org/index.php?option=com_content&task=view&id=72&Itemid=53, (21.05.2006)

⁶⁵ *Ibid.*

⁶⁶ Ergin, *Hizbullah ve Hamas*, s. 88.

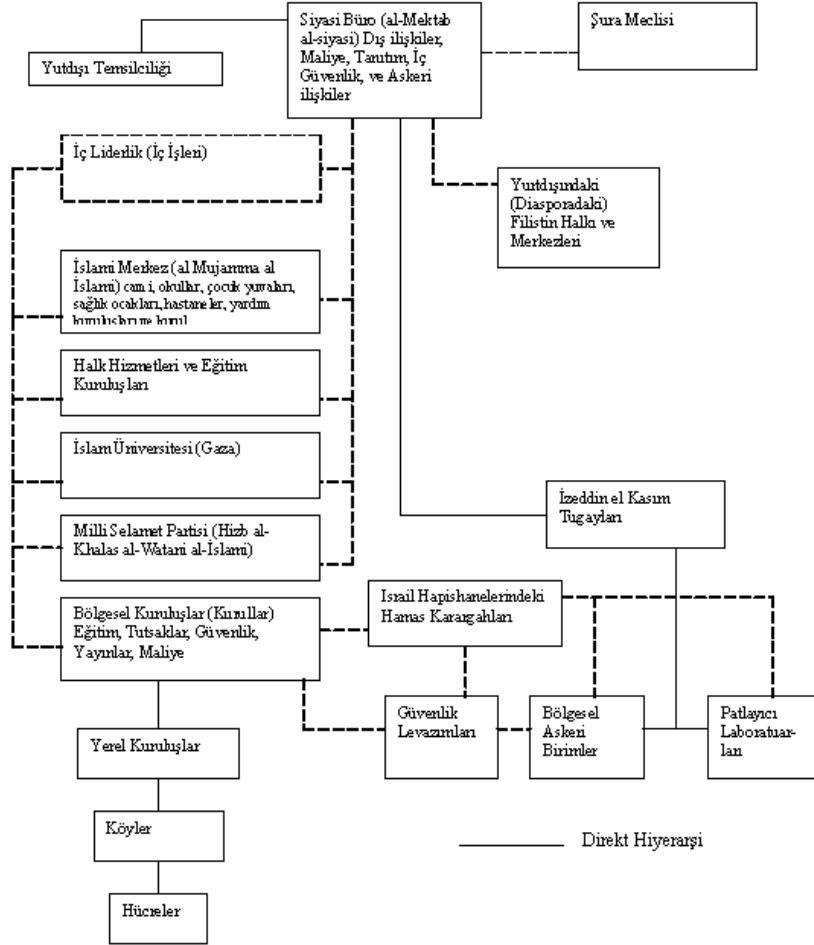
⁶⁷ *Ibid.*

c. Askeri Hareket Bölümü: HAMAS'ın askeri gücü İzzeddin El Kasım birliklerinin de bağlı bulunduğu bu bölüm HAMAS'ın vurucu gücünü oluşturur. İsrail'in örgüt üyelerine saldırısını engellemek için dağınık ve hücre yapısı şeklinde örgütlenmişlerdir. Askeri bölümde herkes birbirini tanımaz, İntifada gibi kitlesel oluşumlarda hücre sorumluları kendilerine bağlı savaşçıları harekete geçirirler. Askeri eğitim Filistin'de ve Lübnan'daki Hizbullah kamplarında verilir.⁶⁸

HAMAS'ın sahip olduğu bu yapılanmada nihai söz sahibi ise 'Şura Meclisi'dir. Örgüt lideri toplantılara başkanlık ederken, ileri gelen dini liderler de toplantılara katılma hakkına sahiptir. Bu toplantıda alınan kararlara istisnasız bütün üyeler uymak zorundadırlar. HAMAS'ın izlediği askeri ve siyasi stratejilerin yanında fakir Filistin halkına hizmet veren sosyal kanadı da bulunmaktadır. Zaten örgütün çekirdeğini oluşturan İslam Merkezi bu amaçla kurulmuş, özellikle mülteci kamplarının yoğun bir şekilde bulunduğu Gazze'de halktan yoğun destek almıştır.

⁶⁸ *Ibid.*

Şekil 1. HAMAS'ın Örgüt Yapısı⁶⁹

Kaynak: Shaul Mishal ve Avraham Sela, "The Palestinian Hamas: Vision, Violence, and Coexistence", <http://www.ciaonet.org/book/mishal/appx1.html>, (02.05.2006)

⁶⁹ HAMAS gibi İslami Direniş Örgütü olan Tunus İslami Eğilim Hareketi'nin de buna benzer bir yapılanması vardır. Gerçekte bir çok direniş hareketi de gerek gizlilik gerekse casusluk gibi faaliyetlere karşı daha örtülü bir yapılanmayı tercih etmektedirler. Özellikle Şeyh Yasin ve Rantisi'nin İsrail tarafından öldürülmesinden sonra HAMAS lider kadrosunu açıklamaktan sakınılmaktadır.

3.2. HAMAS Önderleri

Şeyh Ahmet Yasin: Örgütün kurucusu ve ruhani lideri olan Ahmet Yasin, 1936'da Suriye'de doğmuştur. İsrail'in kuruluşunu müteakiben mülteci durumuna düşmüş ve Gazze'ye sığınmıştır. Mülteci kampında öğretmenlik yapan ve geçirdiği bir kaza sonucu felç kalan Yasin, HAMAS'ın kökenini teşkil eden İslam Merkezi'nin 1973'te kurulmasında büyük çaba sarf etmiştir. 1987'de I. İntifada'nın başlamasında en etkin isimlerden biri olmuş ve İsrail'in ölüm listesine girmiştir. 24 Mart 2004'te sabah namazı çıkışı İsrail askerlerinin düzenlediği hava saldırısı sonucu hayatını kaybetmiştir.⁷⁰

Abdülaziz El Rantisi: 1947'de doğmuştur.⁷¹ Mısır'da tıp eğitimi alırken ünlü Müslüman Kardeşler düşünürleriyle ilişki kurmuş, 1972'de mezun olduktan sonra Gazze'de meslektaşları arasında örgütlenme faaliyetlerinde bulunmuştur. Ayrıca örgütün sözcülüğünü de yapan Rantisi, 17 Mart 2004'te yani Şeyh Yasin'in öldürülmesinden bir ay sonra İsrail askerlerince Gazze'de öldürülmüştür.⁷²

İbrahim Goşe: 1950'de Müslüman Kardeşlerle bağlantısı olan Filistin Öğrenci Birliği üyesi olan Goşe, o tarihten itibaren Filistin'in en önemli liderlerinden biri haline gelmiştir. 1970'lerde Kudüs'ün işgalinden sonra Ürdün'e gitmiş ve bu ülkedeki Müslüman Kardeşlerle güvenilir bağlar kurmuştur.⁷³ HAMAS'ın sözcüsü seçildikten sonra bu örgütle FKÖ ve Arap ülkeleri arasında ilişkilerin geliştirilmesindeki rolü büyüktür.

Halid Meşal: HAMAS'ın günümüzdeki başkanlığını da yürüten Meşal, 1990'ların sonunda İsrail'in HAMAS'a karşı giriştiği askeri harekâtların en önemli hedeflerinden biri haline gelmiştir. Nitekim MOSSAD'ın 1997'de Amman'da gerçekleştirdiği suikast girişiminden son anda kurtulmuş ve Ariel Şaron'un "onu öldürmekte kararlıyız açıklamaları"⁷⁴ yaptığı örgütün kilit isimlerinden biridir.

Muhammed Abdul Salah: ABD'nin Chicago kentinde yaşayan Salah, örgütün en önemli maddi destekçilerinden biridir.⁷⁵

3.3. Kuruluş Tüzüğü Çerçevesinde HAMAS'ın Felsefesi

HAMAS'ın kuruluş sebebini ve bu sebebe iten nedenlerin en iyi şekilde anlatıldığı tüzükte, sık sık Kur'an-ı Kerim'e atıfta bulunularak, örgütün İslam dinini temel alan bir Filistin devleti kurmak istediği vurgulanmaktadır. Giriş, sonuç ve HAMAS'ın yapısını anlatan maddelerden oluşan tüzük, bugün

⁷⁰ İlyas Kara, *HAMAS: Bir Direnişin Perde Arkası*, İstanbul: Ra Yayınları, 2005, s. 98.

⁷¹ Bulut, *İslamcı Örgütler*, s. 291

⁷² Kara, *HAMAS: Bir Direnişin...*, s. 100

⁷³ Bulut, *İslamcı Örgütler*, s. 292

⁷⁴ Ergin, *Hizbullah ve Hamas*, s. 91.

⁷⁵ *Ibid.*, s. 92

Filistin Yönetiminin başında bulunan HAMAS'ın iç ve dış politikalarının anlaşılması açısından büyük önem arz etmektedir. Beş bölüm ve 36 maddeden oluşan tüzüğün birinci bölümünde hareketin tanımı, ikinci bölümde amaçlanan hedefler, üçüncü bölümde izlenecek stratejiler ve yöntemleri, dördüncü bölümde yapılması gereken görevler, beşinci bölümde ise Filistin'in tarihi gelişimi anlatılmaktadır.

Kur'an-ı Kerim ayetlerinden bölümler verilerek örgütün kurulma nedeni ve kısaca yapısının anlatıldığı giriş bölümünden sonra beş bölümden oluşan 36 maddelik kısımda, İslam'ın kadına bakışından genç neslin eğitime, bağımsızlık mücadelesinde sanatın rolüne kadar çok yönlü bir tanımlama yapılmaktadır.

HAMAS'ın ideolojik kökeninin anlatıldığı birinci maddede 'İslami Direniş Hareketi İslam'a dayanır'⁷⁶ denilerek HAMAS'ın İslamı temel alan bir devlet yapılanması arzuladığı vurgulanmaktadır. İkinci madde ise, HAMAS'ın Müslüman Kardeşler'in Filistin kanadı olarak kurulduğu, Müslüman Kardeşler'in dünya çapında bir örgüt ve modern çağda geniş çaplı bir İslami hareket olduğu eklenmiştir.

Örgütün yapı ve oluşumunun anlatıldığı 3. maddede HAMAS'ın Gazze ve Batı Şeria'da geliştiği ve İntifada'dan sonra resmen kurulduğu anlatılmaktadır. Yine aynı maddede Kur'an ayetlerine değinilerek 'HAMAS kendisini Allah'a adayan Müslümanlardan oluşmaktadır' denilmektedir. HAMAS'ın yegâne Filistin bağımsızlık hareketi olduğunun belirtildiği 6. maddede ayrıca İslam'ın gölgesinde yeniden hak, varlık ve hak kazanılacağı anlatılmaktadır. 7. maddede HAMAS'ın evrenselliğinden bahsedilirken; Cihad'ın Siyonist işgalcilere karşı başladığı, 1936'da Müslüman Kardeşler ile İzzeddin el Kasım ilişkisine dayanan HAMAS-Müslüman Kardeşler ilişkisinin 1948 Arap-İsrail savaşında da devam ettiği belirtilmiştir.

8. maddede ise 'HAMAS Düsturu' adı altında HAMAS şu şekilde sloganlaştırılmıştır: 'Hedefimiz Allah, Örneğimiz Peygamber, Yaşamız Kur'an-ı Kerim, yolumuz Cihad, Allah yolunda ölmek arzumuzdur.'

'Hedefler' adı altında yer alan ikinci bölümde örgütün hedefleri ve bunun için yapılması gerekenler sıralanmıştır. 9. maddede HAMAS'ın İslamı günlük hayatın her alanına yaymak istediği belirtilmiştir. 11. madde ile başlayan ve örgütün Strateji ve Yöntemlerinin sıralandığı 3. bölümde Filistin'in bağımsızlığı için Cihad'ın kişisel bir sorumluluk olduğu aktarılmıştır. Eğitim ve genç nesle ilgili örgütün bakış açısı şu şekilde açıklanmıştır: Genç nesle dini kurallara dayalı İslam eğitimi, Allah'ın Kitabına ve sünnete dayalı yaşam tarzı kazandırılmalıdır.

⁷⁶ <http://www.ciaonet.org/book/mishal/appx2.html>, (10.05.2006)

Günümüzde medyanın ve kültürel faaliyetlerin devletlerin siyasi mücadelesindeki etkisi göz önüne alınarak 'Bağımsızlık Savaşında Sanatın Rolü' adı altında aktarılan 19. maddede, bağımsızlık mücadelesinde sadece askeri değil; sanat ve kültürel değerler kullanılarak hareket etmek gerektiği anlatılmıştır. Bu alanlardaki eksikliklerin bağımsızlık yolundaki en büyük engellerden biri olduğu yaklaşımda bulunulmuştur. Özellikle Arap ülkeleri ile ilişkiler ve dış politika ile ilgili konuların yer aldığı 4. bölümden sonra sonuç bölümü yer almaktadır.

Sonuç

Yaklaşık olarak üç bin yıl önce Babil sürgünüyle başlayan 1179'daki 3. Leteran Konsülü'nün Yahudilerle birlikte yaşamaya cüret eden Hristiyanların aforoz edileceği⁷⁷ yönündeki fetvasıyla hız kazanan ve nihayet 19. yüzyılda Avrupa'da baş gösteren anti-seminist hareketlerle hat safhaya ulaşan Yahudi sorunu, 1917 Balfour Deklarasyonu ile yeni bir mecraya akmaya başlamıştır.

Yahudiler gibi etnik üstünlük ve seçilmişlik doğmasını nesilden nesile aktaran toplumların zayıf oldukları dönemde baskılar karşısında mağdur ve barışsever, güçlü olduklarında ise hâkim ve baskıcı tavır sergiledikleri⁷⁸ gözlenmiştir. Bu düşünceyledir ki muhtemelen Nazilerin gaz odalarında öldürdüğü Yahudilerin çocukları 1982'de Şabra ve Şatilla'da Filistinli kadın ve çocukları öldürmüşlerdir. İşte Yahudi ve Arap dünyasındaki bu psikolojik ve sosyolojik durumun bir sonucu olarak iktidara gelen HAMAS, Ortadoğu sorununun gün geçtikçe içinden çıkılmaz bir hal almasına neden olmuştur.

Bir tarafta Filistin halkının çoğunluk oylarıyla iktidara gelen ve dünyadan tecrit edilmeye çalışılan bir iktidar varken; diğer tarafta demokrasiyi bir bayrak haline getiren ama onun bir gereği olan serbest seçimleri kabul etmeyen Batı dünyası ve ABD durmaktadır. Soğuk Savaş boyunca FKÖ'yi dengelemek için HAMAS'a destek veren İsrail ve ABD, 2006 seçimlerinin ardından Filistin'e gelen yardımları keserek sağlıktan eğitime kadar toplumun can damarı olan kurumların işlerliğini kaybetmesine neden olmuş ve bunu terör örgütü olarak nitelendirdiği HAMAS'ın iktidardan inmesi için yaptığını açıklamıştır. Aslında İsrail HAMAS'ı yok etmeye çalışırken toplumun büyük bir kesiminde zaten var olan Yahudi nefretini alevlendirmekte ve terörizmi kendi elleriyle beslemektedir.

İsrail Ortadoğu Barış Süreci'nin önündeki en büyük engellerden biri olarak radikal gruplar olarak tanımladığı HAMAS ve İslami Cihad gibi

⁷⁷ Davutoğlu, *Stratejik Derinlik:...*, s. 376.

⁷⁸ *Ibid.*, s. 375.

örgütleri görmektedir. Çünkü bu gruplar İsrail'e göre yalnızca terörist eylemler gerçekleştirmekle kalmamakta, aynı zamanda İntifada gibi önemli hareketlerin de dinamiğini oluşturmaktadırlar. Bu nedenle güçlü bir İsrail'in oluşturulması için bu grupların hızla imha edilmesi gerekmektedir. Öncelikle Şaron'un 2000 yılı içinde 1000 kadar radikal Yahudi ile Mescid-i Aksa'ya yaptığı ve provokasyona açık ziyaret daha sonra ise HAMAS'ın ileri gelenlerine karşı yürütülen ve 2006'da Şeyh Yasin'in öldürülmesiyle başlayan bu süreç bir ay sonra Rantisi'ye yapılan suikastla devam etmiştir.

İsrail'in beklentisinin aksine düzenlenen bu operasyonlar HAMAS'ın gücünü kırmamış; aksine daha da artırmış ve HAMAS'ın Filistin'in meşru varisi olmasına yol açmıştır. ABD ve AB'nin desteğiyle Ortadoğu'da rahat hareket eden, bizim 'Utanç Duvarı' olarak nitelendirdiğimiz ve Filistin halkını bir bakıma gettolarda yaşamaya mahkum eden İsrail, her geçen gün dünya kamuoyunun da tepkisini çekmeye başlamaktadır. Bu durum yeni bir tartışmayı da gündeme taşımış, daha önce 'terör örgütü' olarak kabul edilen FKÖ'nün müzakereler yoluyla sisteme dâhil edilmesi gibi HAMAS'ın da bu yöntemle meşru bir zemine indirilmesi olasılığını gündeme getirmiştir. HAMAS'ın da kendi içinde İsrail'e yönelik olarak daha pragmatik politikaların izlenmesi yönündeki tartışmalar düşünüldüğünde belli tavizler, güvenceler ve yardımlar verilerek⁷⁹ HAMAS'ın da sisteme dahil edilebilmesi imkan dahilinde görülmektedir.

⁷⁹ Orhan, "Hedefteki Örgüt HAMAS", s. 57.

Kaynakça

ARAS, Bülent, *Filistin-İsrail Barış Süreci ve Türkiye*, Birinci Basım, İstanbul: Bağlam Yayınları, 1997.

ARI, Tayyar, *Geçmişten Günümüze ORTADOĞU: Siyaset, Savaş ve Diplomasi*, İstanbul: ALFA Yayıncılık, 2004.

BULUT, Faik, *İslamcı Örgütler*, Geliştirilmiş 8. Baskı, Ankara: Doruk Yayınları, 1997.

DAVUTOĞLU, Ahmet, *Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu*, Birinci Basım, İstanbul: Küre Yayınları, 2001.

ERGİN, Murat, *Hizbullah ve Hamas*, İstanbul: Sarmal Yayınlar, 1999.

ESHEL, David, "The İslamisation of Gaza: An Explosive Tinderbox", *Military Tecnoogy*, Volume 28, Issue 6, January 2004, ss. 13-14.

ESPOSİTO, John L., *Kutsal Olmayan Savaş / İslamcı Terör*, İstanbul: Oğlak Yayıncılık, 2003.

KARA, İlyas, *HAMAS: Bir Direnişin Perde Arkası*, İstanbul: Ra Yayınları, 2005.

KEPEL, Gilles, *Cihat: İslamcılığın Yükselişi ve Gerilemesi*, (çev.) Haldun Bayır, İkinci Baskı, İstanbul: Doğan Yayıncılık, 2001.

MISHAL, Shaul ve SELA, Avraham , "The Palestinian Hamas: Vision, Violence and Coexistence", <<http://www.ciaonet.org/book/mishal/ch01.html>> (02.05.2006).

ORHAN, Oytun, "Hedefteki Örgüt Hamas", *Levant Watch*, <http://levantwatch.blogspot.com/2004_08_01_levantwatch_archive.html> (27.04.2006).

ORHAN, Oytun, "Hedefteki Örgüt HAMAS", *Stratejik Analiz*, Cilt: 5, Sayı:52, Ağustos 2004, ss. 53-58.

RUBIN, Barry, "New Israel's Strayegy", *Foreign Affairs*, Haziran/Ağustos2006, Cilt 85, Sayı 4, ss. 111-125.

SANDER, Oral, *Siyasi Tarih: 1918-1994*, 10. Baskı, Ankara: İmge Yayınları, 2002. SÖNMEZOĞLU, Faruk, (der.), *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü*, İstanbul: DER Yayınları, 2000.

TAFLIOĞLU, Serkan, *İran ve Silahlı İslami Hareketler ve Barış Süreci*, Ankara: ASAM Yayınları, 2000.

TURAN, Ömer, *Tarihin Başladığı Nokta Ortadoğu*, İstanbul: Step Yayınları, 2002.

İnternet Adresleri

<http://www.vahdet.com.tr/filistin/dosya6/1525.html>, (29.03.2006).
<http://www.ilkadimdergisi.com/165/kapak-fehmireyhan.htm>, (05.05.2006)
<http://www.cfrterrorism.org/groups/hamas2.html>, (30.03.2006)
www.tdk.gov.tr, (03.03.2006).
<http://www.vahdet.com.tr/filistin> (11.05.2006)
http://www.ccnturk.com.tr/OZEL_DOSYALAR/haber_detay.asp?pid=317&haberid=367, (29.03.2006).
<http://www.vahdet.com.tr/filistin/dosya2/0354.html>, (27.05.2006).
<http://www.yesil.org/teror/uluslararasıihvan.htm>, (28.04.2006).
http://www.setav.org/index.php?option=com_content&task=view&id=72&Itemid=53, (21.05.2006)
<http://www.ciaonet.org/book/mishal/ch01.html>, (22.05.2006)
<http://tr.wikipedia.org/wiki/HAMAS>, (03.03.2006).
<http://www.vahdet.com.tr/filistin/dosya2/0354.html>, (20.05.2006).
<http://home.arcor.de/filistin/filistinkronoloji.html>, (19.05.2006)
<http://www.mideastweb.org/hamas.htm>, (02.05.2006).
<http://www.yale.edu/lawweb/avalon/mideast/hamas.htm>, (02.04.2005)
<http://www.bbc.co.uk/turkish/ortadoğu/1974.shtml>, (17.05.2006)
<http://www.bgst.org/keab/keab140705bol3.php>, (05.05.2006)
<http://www.zmag.org/Turkey/ah310106.htm>, (06.05.2006)
<http://www.wsws.org/tr/2006/feb2006/pipe-f15.shtml>, (20.03.2006).